

Szanowny Panie Premierze,

Szanowne Panie i Szanowni Panowie, Liderki i Liderzy partii politycznych,

Zwracamy się z prośbą o pilną interwencję w sprawie egzaminów zewnętrznych przewidzianych dla uczniów i uczennic z doświadczeniem uchodźczym, a zwłaszcza w sprawie obowiązku przystąpienia przez nich do egzaminu ósmoklasisty.

Jako sygnatariusze i sygnatariuszki tego listu domagamy się podjęcia wszelkich możliwych działań i wykorzystania wszystkich dostępnych Państwu narzędzi, aby egzamin po ósmej klasie został odwołany lub przeprowadzony na odrębnych zasadach.

Jednocześnie pragniemy zwrócić uwagę na brak systemowych rozwiązań pozwalających na włączenie dzieci – uchodźców z Ukrainy do polskiego systemu edukacji i wskazać najważniejsze wyzwania, które w kontekście trwającego kryzysu stoją przed polską szkołą.

Brutalna agresja Rosji spowodowała masową ucieczkę obywateli Ukrainy i pojawienie się w naszym kraju dużej grupy osób z wojennym doświadczeniem uchodźczym. Z dumą możemy powiedzieć, że w tej dramatycznej sytuacji nie zawiodło społeczeństwo obywatelskie. W pierwszej fazie w proces przyjmowania uchodźców zaangażowało się tysiące osób – wolontariusze, organizacje pozarządowe, samorządy, zwykli ludzie przejęci losem naszych sąsiadów. Ta postawa społeczeństwa stanowi zobowiązanie dla rządzących, by nie zmarnować powstałego w ten sposób kapitału. Teraz przyszedł czas na systemowe działania ze strony rządu.

Obszarem absolutnie kluczowym dla adaptacji uchodźców w naszym społeczeństwie jest edukacja i właśnie tu obserwujemy kardynalne błędy i zaniechania, brak planu, brak dobrych pomysłów i myślenia perspektywicznego. Szczególnie rozczarowująca jest postawa Ministra Edukacji i Nauki Przemysława Czarnka, który od początku wojny w Ukrainie kilkakrotnie już ogłaszał, że za dwa tygodnie wszystko się skończy i dzieci będą mogły wrócić bezpiecznie do swoich domów. Te wypowiedzi kompromitują ministra Czarnka i pokazują po raz kolejny, że oświatą w Polsce zarządza człowiek niezdolny do działania w szerszym horyzoncie czasowym, podejmujący doraźne decyzje i liczący na to, że wszystko się samo rozwiąże.

Zamiast systemowego wsparcia wysiłku nauczycielek i nauczycieli, dyrektorek i dyrektorów szkół, samorządów, rodziców i organizacji pozarządowych, którzy w pierwszym okresie po rozpoczęciu wojny wzięli na siebie trud włączenia do szkół zgłaszających się dzieci uchodźczych, mamy działania pozorowane, festiwal propagandowych eventów i błędne decyzje, których szkodliwe skutki mogą być za chwilę trudne do naprawienia lub wręcz nieodwracalne.

Niezrozumiały jest brak merytorycznych konsultacji ministerstwa z ekspertami i praktykami zarówno przed podjęciem pierwszych decyzji, jak i przy planowaniu dalszych działań. Utworzona przez ministra Rada ds. Edukacji Uchodźców ma charakter polityczny i wydaje się całkowicie oderwana od realiów. Pomijane są głosy naukowców zajmujących się badaniami nad migracją, postulaty samorządowców odpowiedzialnych za organizację szkół – zwłaszcza tych z nielubianych przez ministra Czarnka wielkich miast, gdzie uchodźców jest najwięcej – czy też doświadczenia organizacji specjalizujących się w edukacji międzykulturowej. Można tu przytoczyć przykład raportu przygotowanego przez stypendystów Transatlantic Future Leaders Forum (TFLF). Przedstawili oni propozycję rozwiązań systemowych, pomocnych w integracji dzieci-uchodźców z Ukrainy w polskim systemie edukacji, dostarczyli dokument ministrowi Czarnkowi i... zostali zignorowani.

Wspomniany przez nas deficyt perspektywicznego myślenia skutkował już, niestety, nieprzemyślanymi decyzjami. Poważnym błędem – z uwagi na wojenną specyfikę migracji oraz

problemy kadrowe polskiej szkoły – było odrzucenie pomysłu organizacyjnego wsparcia edukacji w systemie ukraińskim dla dzieci uchodźczych i niewykorzystanie rzeszy ukraińskich nauczycielek. Naukowcy zajmujący się badaniami nad migracją podkreślają, że w przypadku uchodźców wojennych nastawionych na możliwie szybki powrót do domu korzystne jest podtrzymywanie w nich poczucia tymczasowości, czego elementem powinna być kontynuacja przez dzieci nauki w dotychczasowym systemie. Wprawdzie dzieci uchodźcze mają obecnie przyzwolenie polskich władz na naukę w ukraińskiej szkole w formie zdalnej, ale nie podjęto działań organizacyjnych na rzecz utworzenia na terenie Polski placówek realizujących ukraińską podstawę programową, co zapewniłoby dzieciom kontakt z rówieśnikami i szansę na oderwanie się od traumatycznego środowiska, a matkom młodszych dzieci – możliwość podjęcia pracy czy dysponowania wolnym czasem.

Pozostało zatem włączenie wszystkich zgłaszających się dzieci uchodźczych do polskiego systemu edukacji w dwóch formach – oddziałów przygotowawczych i klas ogólnodostępnych. Teoretycznie minister oczekuje od dyrektorów i samorządów umieszczania dzieci uchodźczych w oddziałach przygotowawczych, co rzeczywiście byłoby najlepszym rozwiązaniem, ale jednocześnie zwiększa limity liczebności w klasach. Ta niespójność pokazuje, że minister doskonale zdaje sobie sprawę z problemu i przerzuca odpowiedzialność na samorzady i szkoły. Do tworzenia oddziałów przygotowawczych potrzebna jest bowiem infrastruktura, a także, a może przede wszystkim – nauczyciele. Bez przemyślanej strategii i znaczącego wsparcia finansowego zadanie jest niewykonalne, a obietnica setek obiektów lokalowych, które ministerstwo miało udostępnić na ten cel samorządom, pozostaje jedynie faktem medialnym znanym z konferencji prasowej ministra Czarnka. Problemu kadrowego nie rozwiąże zgoda na obciążenie nauczycieli dwoma etatami, a młodych nauczycieli nie zachęca do pracy wynagrodzenie na poziomie płacy minimalnej.

Nauczyciele pozostają bez merytorycznego wsparcia ze strony ministerstwa. Przykładem niech będą przesłane do szkół ukraińskie programy nauczania. Niestety, ministerstwo nie dokonało analizy porównawczej z polskimi podstawami programowymi, nie opracowało wskazówek do pracy. Jakby tego było mało, programy nauczania zostały przesłane w języku ukraińskim.

Brakuje też dobrych regulacji na temat oceniania, egzaminowania i rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Dobrych, czyli biorących pod uwagę dobro dzieci. Należy bowiem określić zasady sprzyjające sprawiedliwości edukacyjnej i pozwalające na rzetelną ocenę wiedzy i umiejętności uczniów nieporozumiewających się w języku polskim.

Niektóre decyzje ministra są rażącym błędem w sztuce. Do takich należy objęcie w tym roku dzieci i młodzieży uchodźczej egzaminami zewnętrznymi, co w sposób kuriozalny uzasadnił dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Potraktowanie egzaminu z języka polskiego jak egzaminu ze znajomości języka polskiego zamiast sprawdzenia określonych przepisami wymagań programowych jest wyrazem skrajnej niekompetencji. Jest to również zwyczajnie nieuczciwe. To tak, jakby poziom Państwa wiedzy na temat parlamentu mierzyć takim oto zadaniem: „Przeczytaj pytanie i udziel odpowiedzi: 波兰议会的任期是多久”. W logice ministra Czarnka oraz dyrektora Marcina Smolika na pytanie, jak długo trwa kadencja polskiego Sejmu, zapiszecie Państwo prawidłową odpowiedź. Po chińsku, rzecz jasna.

Właśnie obowiązek przystąpienia przez dzieci uchodźcze do egzaminu ósmoklasisty jako warunku ukończenia szkoły podstawowej i udziału w rekrutacji do szkół średnich budzi nasz największy niepokój. Jest to egzamin, którego wyniku nie można poprawić, a rzutuje on na bardzo wczesnym etapie na przyszłość edukacyjną dziecka.

W tej sprawie poprosiliśmy już o interwencję Rzecznika Praw Obywatelskich, ponieważ w naszym przekonaniu konieczność zdawania egzaminu z języka polskiego przez osoby nieznające tego języka prowadzi do rażącej nierówności. W rezultacie rekrutacja do szkół średnich odbywać się będzie nie na podstawie zdolności, predyspozycji i dotychczasowych osiągnięć, ale według kryterium narodowościowego. Stanowi to naszym zdaniem naruszenie prawa do równego dostępu do wykształcenia i prowadzi do dyskryminacji ukraińskich uczniów i uczennic.

Zadaniem władz oświatowych jest tworzenie doświadczeń edukacyjnych, które zapobiegają wykluczeniu i sprzyjają sprawiedliwości edukacyjnej. Tymczasem kilku tysiącom dzieci uchodźczych polska szkoła zafunduje na starcie porażkę na egzaminie, w którym znajdują się na z góry przegranych pozycjach. Jeśli zdecydują się kontynuować u nas naukę w przyszłym roku, będą musiały się zadowolić miejscami w szkołach, których nie wybiorą ich polscy rówieśnicy. Dokona się segregacja: polscy uczniowie pójdą do dobrych liceów, techników czy cieszących się renomą szkół branżowych, a ukraińscy – tam, gdzie zostaną wolne miejsca. Można się spodziewać, że w szkołach uważanych za słabe powstaną ukraińskie enklawy gromadzące uczniów o bardzo różnym poziomie zdolności i umiejętności, ale umieszczonych tam na podstawie kryterium językowego. A przecież nieznanomość języka polskiego nie jest obiektywnym deficytem, a jedynie potencjalną trudnością powstałą z uwagi na kontekst, w którym znaleźli się ci uczniowie. Tymczasem wynik egzaminu może się dla nich okazać trwałą barierą rozwojową, uniemożliwić wykorzystanie ich potencjału intelektualnego i posiadanych zasobów.

Można sobie wyobrazić dojmujące poczucie krzywdy, które będzie wówczas udziałem osób świadomych własnych atutów, osiągających wcześniej sukcesy, a obecnie skazanych na porażkę. Dla pozostałych uczniów i uczennic z Ukrainy może to być sygnał, że polska szkoła ich nie chce, że nie ma dla nich u nas miejsca, że nie mają u nas szansy na rozwój zdolności i talentów.

Obawiamy się, że marginalizacja ukraińskich uczniów i uczennic może przynieść fatalne skutki w przyszłości i stanowić poważne zagrożenie dla spójności społecznej. Część z tych osób zamieszka u nas zapewne na stałe. Jeżeli teraz nie zadamy o równość szans edukacyjnych i nie stworzymy dzieciom uchodźczym możliwości realizacji potrzeb rozwojowych i zaspokojenia ich aspiracji adekwatnie do posiadanych zdolności, to musimy się liczyć z ich frustracją i negatywnym nastawieniem do państwa, w którym doświadczyli dyskryminacji. To oznacza groźbę przyszłych konfliktów i niebezpieczeństwo radykalizacji grupy mniejszościowej.

Rządzący powinni szukać takich sposobów przyjmowania i integrowania uchodźców, które będą budować siłę państwa i służyć rozwojowi społeczeństwa. Konieczne jest wzmacnianie odporności państwa i zapobieganie destabilizacji, którą może – przy braku odpowiedzialnych polityk – wywołać kryzys uchodźczy. Jeszcze raz podkreślamy, że kluczem do harmonijnych procesów integracyjnych jest EDUKACJA. Zapewnienie dzieciom uchodźczym dostępu do dobrej jakości edukacji jest podstawą budowania pokoju społecznego w przyszłości.

Aby zaspokoić edukacyjne aspiracje i potrzeby ludności uchodźczej, wykorzystać w pełni potencjał młodych Ukrainek i Ukraińców, a zarazem przeciwdziałać pogorszeniu sytuacji szkolnej polskich dzieci, należy kompleksowo przystosować system edukacji do aktualnych wyzwań. Jediną drogą jest radykalny program finansowego wsparcia edukacji, który pozwoli poszerzyć bazę szkolną proporcjonalnie do liczby uczniów i uczennic włączanych do systemu oświaty oraz zahamować obniżanie jakości edukacji.

Pośród wielu palących potrzeb w tym obszarze zdecydowanie najpilniejsza jest interwencja w sprawie egzaminu ósmoklasisty, który ma się odbyć za półtora miesiąca. Należy koniecznie odstąpić w tym roku od obowiązkowego egzaminu dla dzieci uchodźczych i niezwłocznie wprowadzić takie uregulowania rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, aby mogły one w niej uczestniczyć wraz z polskimi rówieśnikami na zasadzie równych szans.

Sygnatariusze i sygnatariuszki tego listu wyrażają otwartość do współpracy zarówno z Kancelarią Premiera, jak też z Ministerstwem Edukacji i Nauki. Jesteśmy gotowi podzielić się naszą wiedzą i doświadczeniem. Deklarujemy chęć udziału w pracach zespołów roboczych i eksperckich, których celem będzie rozwiązanie opisanych przez nas powyżej wyzwań, kryzysów i problemów polskiej oświaty.

Z wyrazami szacunku

Bogumiła Bielak, nauczycielka języka polskiego, Protest z Wykrzyknikiem
Daria Bielenin-Palęcka – rodzic
Olga Cholewka, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, wychowawczyni
Iwona Chmura-Rutkowska, dr hab. prof. UAM, pedagożka, socjolożka, nauczycielka akademicka
Renata Czaja-Zajder, nauczycielka, Protest z Wykrzyknikiem
Edyta Czernecka, nauczycielka, wychowawczyni ósmoklasistów, w tym czterech przybyłych niedawno z Ukrainy, facylitatorka
Aleksandra Dulas, nauczycielka, edukatorka, psychoterapeutka, interwentka kryzysowa
Marta Florkiewicz-Borkowska, laureatka tytułu Nauczyciel Roku 2017 oraz Nagrody im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata” 2021
Agnieszka Foryś, nauczycielka, Protest z Wykrzyknikiem
Zofia Grudzińska, nauczycielka, psycholożka, Obywatele dla Edukacji
Anita Głowacka, redaktorka, Fundacja Szajn
Magdalena Janiak, nauczycielka liceum ogólnokształcącego
Agnieszka Jankowiak-Maik, nauczycielka, laureatka Nagrody im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata” i „Medalu Wolności Słowa” Grand Press
Małgorzata Jonczy-Adamska, psycholożka, pedagożka
Marta Kamińska- przewodnicząca Zarządu Regionu KOD WM, Radna Miasta Olsztyna
Zuzanna Karcz, studentka, inicjatywa Wpisz do Kalendarza
Kuba Karyś, przewodniczący Komitetu Obrony Demokracji
Patrycja Kasica, rodzic
dr Iga Kazimierczyk, pedagożka, Fundacja Przestrzeń dla edukacji
Urszula Korzeniowska, logopedka
Jarosław Kordziński, nieobojętny autor m.in. „Edukacji wyzwolenia szkoły i nauczycieli”
Urszula Korzeniowska, logopedka
Karolina Kosecka, aktywistka, Fundacja Szajn
Tomasz Kosmalski, oligofrenopedagog
Maria Kowalewska, pedagożka, nauczycielka, wychowawczyni
Dominik Kuc, koordynator Rankingu Szkół Przyjaznych LGBTQ+
Dorota Kujawa- Weinke, nauczycielka języka polskiego
Laura Kwoczała, studentka i aktywistka
Agnieszka Leonczuk, Rodzice mają Głos
Roman Leppert, prof. dr hab. pedagog, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcz
Jakub Lewandowski, były Przewodniczący Rady Dzieci i Młodzieży RP przy Ministrze Edukacji i Nauki
Dorota Łoboda, Przewodnicząca Komisji Edukacji Rady m.st. Warszawy
Beata Machocka, rodzic, Nie dla chaosu w szkole
Jacek Machocki, nauczyciel akademicki
Halina Maciołek, emerytowana nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej
Anna Maziarska, studentka, Warszawska Rada Kobiet
Marta Mazurek, wiceprzewodnicząca Komisji Oświaty i Wychowania Rady Miasta Poznania
dr Marek Michalak, pedagog, rodzic, działacz społeczny, Rzecznik Praw Dziecka w latach 2008-2018
Joanna Miś-Skrzypczak, edukatorka, aktywistka, Musszelka
Marta Młyńska, edukatorka, finalistka konkursu Nauczyciel Pomorza 2018, Członkini Kolegium Ekspertów Instytutu Strategie 2050
Beata Molik, dyrektor stołecznej szkoły, aktywistka, założycielka ruchu obywatelskiego Prawem w Bezprawie.
dr Marta Mrozowicz-Wrońska, specjalistka psycholog kliniczny, psychoterapeutka Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w trakcie procesu certyfikacji
Paweł Nawrocki, nauczyciel WOS i historii
Joanna Neczajewska, terapeutka systemowa, terapeutka pedagogiczna, edukatorka, psychoedukatorka różnorodności i dostępności

Eliza Nowikowska, były: nauczyciel akademicki UMCS, KUL, dyrektor szkół niepublicznych podstawowej i gimnazjum, członek Zarządu Krajowego Forum Oświaty Niepublicznej
Monika Nyka, liderka NIE dla chaosu w szkole
Dorota Oleksiak, liderka NIE dla chaosu w szkole
Leszek Olpiński, nauczyciel, Protest z Wykrzyknikiem
Alicja Pacewicz, ekspertka edukacyjna i działaczka społeczna, SOS dla Edukacji
Elżbieta Piotrowska-Albin, socjolog, wydawca, wiceprezes zarządu Fundacji Edukacji Prawnej IUSTITIA
prof. dr hab. Jarosław Płuciennik, Instytut Kultury Współczesnej UŁ, prorektor ds. kształcenia UŁ w latach 2012-2016
dr hab. Krzysztof Podemski, profesor Wydziału Socjologii UAM w Poznaniu
Katarzyna Polowczyk, nauczycielka, terapeutka pedagogiczna
Jarosław Pytlak, dyrektor Zespołu Szkół STO w Warszawie
Jacek Pyżalski, nauczyciel akademicki WSE UAM w Poznaniu
Katarzyna Reszczyńska-Urban, nauczycielka języka polskiego i etyki
Stanisław Roszczyk, Marszałek Parlamentu Młodych RP
Dagmara Rucińska - pedagożka , prezeska NZZOP
Żaneta Ryszawa, psychoterapeutka
Julia Sadkowska, polonistka, studentka pedagogiki
Anna Schmidt-Fic, nauczycielka, liderka Protest z Wykrzyknikiem
Daria Schmidt, edukatorka, członkini Prezydium Branżowej Komisji ds Edukacji przy Biurze Edukacji m.st. Warszawy
Nadia Schmidt, edukatorka
prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss, pedagog społeczny, Uczelnia Korczaka
Rafał Sobczyk, nauczyciel, Protest z Wykrzyknikiem
Maciej Sokół, rodzic, aktywista obywatelski
Przemek Staroń, edukator, autor książek, Nauczyciel Roku 2018, finalista Global Teacher Prize 2020, Członek Kolegium Ekspertów Instytutu Strategie 2050
Barbara Synak, graficzka, Fundacja Szajn
Robert Szewczyk, Przewodniczący Rady Miasta Olsztyna
Marta Szymczyk, nauczycielka, Nieszablonowa pedagożka, Protest z Wykrzyknikiem
Agnieszka Szczepanik, trenerka, edukatorka, Członkini Stowarzyszenia "Jeden Świat"
Jarosław J. Szczepański, dziennikarz historyk, Samodzielne Koło STO nr 77
Joanna Szydziak, nauczycielka, historyczka, wychowawczyni
Anna Maria Szymkowiak, Fundacja Akceptacja
Bogusław Śliwerski, prof. Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
Anna Ślusareńka, redaktorka, Fundacja Szajn
Irena Telesz- Burczyk- aktorka teatralna, Honorową Obywatelka Olsztyna
Kamil Trochimiak, Przewodniczący Komisji Edukacji i Spraw Uczniowskich Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy
Joanna Trojanowska, nauczycielka, liderka NIE dla chaosu w szkole
Dorota Trynks, edukatorka, rodzic
prof. dr hab. Łukasz A. Turski, fizyk, Warszawa
Szymon Waliczek, nauczyciel, My, nauczyciel
Magdalena Wojciechowska, pedagog, logopeda, coach, Stowarzyszenie Twoje Miejsce
Monika Wójciak, psycholożka
Jan Jakub Wygnański, Fundacja Stocznia
Grażyna Zagórny, nauczycielka, Protest z Wykrzyknikiem
Kalina Zajączkowska, wykładowczyni, oligoprenopedagożka, logopedka
Marcin Zaród, Nauczyciel Roku 2013
Kamilla Zawadzka, pedagożka
dr Beata Zwierzyńska, liderka Edukacji w Działaniu
Jan Zygmuntowski, Akademia Leona Koźmińskiego, Polska Sieć Ekonomii

ORGANIZACJE SPOŁECZNE:

Akcja Demokracja
Edukacja w Działaniu
Fundacja Akceptacja
Fundacja Centrum im. Prof. Bronisława Geremka
Fundacja Edukacji Prawnej IUSTITIA
Fundacja Lokalnego Wsparcia Kultury AITWAR
Fundacja na rzecz Praw Ucznia
Fundacja Nowoczesnej Edukacji SPUNK
Fundacja ParoKrok
Fundacja Przestrzeń dla edukacji
Fundacja Rodzice Mają Głos
Fundacja Rozwoju Dzieci i. J.A. Komeńskiego
Fundacja Stocznia
Fundacja Szajn
Fundacja Szkatułka
Instytut Praw Dziecka im. Janusza Korczaka
Instytut Spraw Publicznych
Kogutorium
Komitet Obrony Demokracji
Międzynarodowa Kapituła Orderu Uśmiechu
Międzynarodowe Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka
Młodzieżowa Rada m.st. Warszawy
Młodzieżowy Projekt "Gadka Senacka"
Musszelka
My, nauczyciele
NIE dla chaosu w szkole
Niezależny Związek Zawodowy Oświata Polska
Ośrodek Działań Ekologicznych "Źródła"
Polska Sieć Ekonomii
Pomorskie Stowarzyszenie Aktywni Lokalnie
Protest z Wykrzyknikiem
Ruch Społeczny Obywatele dla Edukacji
Stowarzyszenie Nomada
Stowarzyszenie Twoje Miejsce
Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej
ISKRA inicjatywa obywatelska
Związek Nauczycielstwa Polskiego
Związek Stowarzyszeń Kongres Ruchów Miejskich